

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาพและการมีคุณภาพชีวิตเป็นองค์ประกอบหลักของการดำเนินชีวิต สุขภาพที่ดีนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี การมีสุขภาพที่ดีทำให้สามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคม สุขภาพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ และเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละบุคคล ผู้อื่นจะหยิบยื่นให้แก่กันหรือทำแทนกันไม่ได้ ดังนั้นบุคคลแต่ละคนจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ขวนขวายทะนุบำรุงและรักษาสุขภาพของตนเองให้มีความสมดุลปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และรู้จักแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมมาปฏิบัติ เพื่อชีวิตอยู่อย่างเป็นสุข บุคคลหรือประชาชนทุกคนเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม แม้เมื่อบุคคลเหล่านั้นกระทำความผิด ต้องโทษจำคุกในทัณฑสถาน พวกเขา ก็ควรได้รับการดูแลให้มีสุขภาพดี โดยเฉพาะทัณฑสถานวัยหนุ่มซึ่งเป็นสถานที่สำหรับกักขังจองจำ ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดครั้งแรกที่ศาลพิพากษาจำคุกตามคำพิพากษาของศาลในกระบวนการยุติธรรม เป็นความผิดที่ไม่ซ้ำซากหรือกระทำผิดติดเป็นนิสัย คดีเด็ดขาด ต้องเป็นผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ 18 ถึง 25 ปี เพื่อคุ้มครองประพฤติดูแลให้พ้นอิสระจากสังคมภายนอกให้โอกาสได้กลับเนื้อกลับใจเป็นคนดีเข้าสู่สังคม ผู้ต้องขังวัยนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้ต้องขังที่มีอายุน้อย เป็นวัยที่อ่อนเยาว์พร้อมที่จะได้รับการอบรมแก้ไขให้กลับเป็นคนดีและออกไปพัฒนาบ้านเมืองและอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ผู้ต้องขังวัยหนุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้ที่กระทำผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดความยับยั้งชั่งใจ มีความอ่อนไหวต่อความเย้ายวนและไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่บีบบังคับได้ จึงจำเป็นต้องแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีได้มีความชั่วร้ายในกมลสันดานออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ เพื่อให้พ้นจากการข่มขู่คุกคาม หรือบีบบังคับรังแกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ที่เหนือชั้นกว่า และในขณะเดียวกันก็จะได้พ้นจากการเรียนรู้ และถ่ายทอดนิสัยชั่วร้ายจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ที่เจนจัดประสบการณ์ในการกระทำผิด และแม้ว่าพวกเขาจะอยู่ในอีกสังคมหนึ่ง แต่ความต้องการของพวกเขาก็เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมภายนอกทัณฑสถาน คือต้องการความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในทันตสถานวัยหนุ่มจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับความรู้และปฏิบัติให้ถูกต้องในการดูแลรักษาสุขภาพ ทั้งของตนเองและผู้อื่นในทันตสถาน ตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดี มีความตระหนักในปัญหาสุขภาพ สามารถแก้ไขปัญหสุขภาพตนเอง และสังคมที่เขาอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัยหนุ่ม เป็นวัยที่มีความเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สภาวะสุขภาพของเขา เหล่านั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพชีวิตที่เคยอยู่อย่างเป็นอิสระและเรียบง่าย เมื่อมาอยู่ในที่กักขังจึงจำให้พ้นจากภายนอก ทำให้เกิดความสับสน ต้องพบกับสภาพที่อยู่อาศัยแออัด และกฎระเบียบของทันตสถานที่ยากัด ทำให้สุขภาพกาย ใจ ถูกกดดัน และถูกทำลายไปโดยความเครียด ความวิตกกังวลและต้องเผชิญกับปัญหาการใช้ชีวิตอยู่ในสถานกักขัง ประกอบกับต้องประสบกับสภาพความวุ่นวายที่ต้องห่างเหินจากครอบครัวและญาติ ซึ่งเป็นผลที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดและความเสื่อมของสุขภาพจิต โดยเฉพาะในระยะแรกของการที่ต้องเข้าไปอยู่ในใหม่ ยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากสังคมภายนอก และต่างจากสภาพที่เคยอยู่เดิม

ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง ที่จะทำให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี และสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่ได้พร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมทางกาย ใจ และสติปัญญา และส่งเสริมให้เขามีพฤติกรรมสุขภาพในการกินที่ดี การพักผ่อนที่พอเพียง และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างคุณค่าให้แก่บุคคล และความสำเร็จในชีวิต อันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าหากสภาพแวดล้อมในทันตสถานไม่เอื้ออำนวย ผลกระทบย่อมมีต่อสุขภาพของผู้ต้องขังตลอดไป ฉะนั้นควรจะได้รับ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน โดยเล็งเห็นคุณค่าของมนุษย์ที่จะให้เขาได้มีภาวะสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตสำนึกที่ดีต่อชาติบ้านเมือง พร้อมทั้งจะพัฒนาศักยภาพเขาเหล่านั้น มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ได้มีการปรับปรุงจุดมุ่งหมาย โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นจุดมุ่งหมายใหม่เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ ครอบคลุมรอบรู้ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม มีการพัฒนาที่สมดุลบนพื้นฐานของความเป็นไทย ในการพัฒนาคนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถปรับตัวให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุขในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งเสริมกลุ่ม

ประชาชนกลุ่มด้อยโอกาสให้ได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษอย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เข้มแข็ง ให้คนได้ปรับวิถีชีวิตที่ดี

จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ช่วยกำหนดสังคม ผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของสังคมที่ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพตามความเหมาะสม เพื่อเป็นคนดีมีศีลธรรม มีสุขภาพที่ดี และได้รับการส่งเสริมสุขภาพดังกฎบัตรฮอตตาว่า (ค.ศ.1986) ที่ได้กล่าวว่า การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง กระบวนการทางสังคมและการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ ไม่เพียงแต่ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งเพิ่มทักษะและความสามารถของปัจเจกบุคคล หากรวมถึงกิจกรรมที่มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ เพื่อที่จะบรรเทาผลกระทบที่มีต่อสุขภาพของสาธารณชน และปัจเจกบุคคล การส่งเสริมสุขภาพในส่วนที่มีชื่อว่าเคลื่อนไหวไปสู่อนาคต ได้ระบุเงื่อนไขจำเป็นต่อการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีกว่า สุขภาพได้รับการสร้างเสริมและดำรงอยู่ได้ด้วยมนุษย์ภายใต้ปริมณฑลของชีวิตประจำวันทั้งในสถานที่ ๆ เขาเรียนรู้ ทำงาน เล่น และรักษาสุขภาพ ถือกำเนิดขึ้นจากการเอาใจใส่ในตนเองและต่อบุคคลอื่น ๆ โดยความมั่นใจว่า สังคมที่เราแต่ละคนอาศัยอยู่สามารถสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบรรลุสุขภาพที่ดี โดยสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ถ้าหากว่าสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันส่งผลกระทบต่อสุขภาพนั้น หมายความว่าทุก ๆ ภาคในสังคมล้วนมีส่วนทั้งทางบวกและทางลบ ในการป้องกันมิให้เกิดโรค โดยการส่งเสริมสุขภาพอย่างเข้มข้น ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งทำให้เกิดผลต่อการอยู่ร่วมกัน และมองตนเองว่ามีคุณค่าพร้อมเกิดการรับรู้ การเอาใจใส่ต่อสุขภาพ เพื่อให้เขาได้เห็นคุณค่าของตนเอง เป็นการพิจารณาตัดสินค่าของตนตามความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อตนเองและบุคคลในเรื่องการประสบความสำเร็จ ความล้มเหลว การปฏิบัติตนเอง การยอมรับตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม ตลอดจนการได้ยอมรับจากสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองต้องอาศัยความสมดุลระหว่างความสามารถในการประเมินตนตามสภาพที่เป็นจริงและจินตนาการของบุคคลนั้นว่าต้องการจะเป็นอย่างไร หากทั้ง 2 สิ่งใกล้เคียงกันก็จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มองตนเองในแง่ดีตามความเป็นจริง ชื่นชมกับความสามารถที่มี และพร้อมที่จะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในทางกลับกันถ้าความสามารถในการประเมินตนเองตามสภาพที่เป็นจริงและจินตนาการของบุคคลนั้นแตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้คน ๆ นั้นไม่รู้สึกละอายใจในตนเอง กลัวการปฏิเสธ ท้อแท้ หรือความกระตือรือร้น

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการปรับตัวของวัยรุ่น ซึ่งในทัศนสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา นั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นวัยรุ่นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้สึก ความคิด และร่างกาย มีความเห็นว่าถ้าบุคคลรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสมก็ย่อมจะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี และในทางตรงข้ามถ้าบุคคลนั้นไม่สามารถเข้าใจตนเองก็ย่อมเกิดความรู้สึกไม่สอดคล้องภายในและปรับตัวไม่ได้ในที่สุด

การเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกหรืออื่นในการดำเนินชีวิต มีความมั่นใจที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น มีพฤติกรรมตอบสนองต่อความเครียดได้อย่างเหมาะสมและประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทหน้าที่ของตน นอกจากนี้บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีจิตใจที่เปิดกว้าง ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มองโลกในแง่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบ ๆ ตัว การเห็นคุณค่าในตนเองเกิดจากการหล่อหลอมทางสังคม การที่บุคคลได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นจะเป็นกระจุกเงาสะท้อนให้บุคคลมองเห็นตนเอง (Brundage, 1994 อ้างจาก สุกัญญา พิระวรรณกุล, 2541)

ผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ควรจะได้รับ การส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้เขามีสุขภาพกาย ใจที่ดี ไม่เกิดความเครียด สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม สังคมที่เขาอยู่ได้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและสุขภาพดี พร้อมทั้งจะออกมาสู่สังคมภายนอก หลังจากถูกปลดปล่อยได้อย่างมั่นคงและมองว่าตนเองยังมีคุณค่าในตนเองและคุณค่าต่อสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเข้าใจว่าผู้ต้องขัง ซึ่งมีอายุระหว่าง 18-25 ปี มีภาวะสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพอย่างไร และต้องการหรืออยากทำอะไรเพื่อให้มีสุขภาพที่ดี ตลอดจนการมองเห็นคุณค่าตนเองอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะและพฤติกรรมสุขภาพที่ผู้ต้องขังชอบประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ ตลอดจนความต้องการต่อกิจกรรมที่จะนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังทัศนสถานวัยหนุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะได้ให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้ต้องขังในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพในทัศนสถานวัยหนุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาการเห็นคุณค่าตนเองของผู้ต้องขังในทัศนสถานวัยหนุ่ม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตประชากร

ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ (ผู้คุม) และผู้ต้องขังวัยหนุ่มในทัณฑสถานวัยหนุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี 2542

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพในทัณฑสถานวัยหนุ่ม ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ตามแนวทางของกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) และในด้านการเห็นคุณค่าตนเองของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ด้านการรับรู้ตนเอง ความรักต่อตนเอง ความพึงพอใจ ในความสามารถของตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพในทัณฑสถานวัยหนุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ทราบถึงการเห็นคุณค่าตนเองของผู้ต้องขังระหว่างอยู่ในทัณฑสถาน
3. เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และแนวทางแก้ไขแก่ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนสนับสนุนให้มีการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อไป
4. เพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยประเด็นอื่นๆ ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การเพิ่มความสามารถของบุคคลในการควบคุมและพัฒนาสุขภาพของตนเอง โดยพิจารณาจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในทัณฑสถานวัยหนุ่ม เช่น การออกกำลังกาย การเล่นดนตรี การตรวจสุขภาพ การรักษาสุขภาพ เป็นต้น

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยใช้แนวทางการส่งเสริมสุขภาพตามแนวทางของ Ottawa Charter ได้แก่ การกำหนดนโยบายด้านสุขภาพ การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพ การมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง การเสริมสร้างทักษะด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง การบริการปรับเปลี่ยน บริการสุขภาพ

ทัณฑสถานวัยหนุ่ม หมายถึง ทัณฑสถานที่ใช้คุมขังวัยหนุ่ม อายุระหว่าง 18-25 ปี ที่กระทำผิดครั้งแรก คดีเสร็จเด็ดขาด และไม่ใช่คดีอาญาเสพติด และมีกำหนดโทษไม่เกิน 5 ปี

เจ้าหน้าที่ หมายถึง ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติงานในทัณฑสถานวัยหนุ่ม

ผู้ต้องขัง หมายถึง ผู้ที่ถูกคุมขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายรวมถึงผู้ที่ถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

วัยหนุ่ม หมายถึง เพศชายที่มีอายุตั้งแต่ 18-25 ปี

การเห็นคุณค่าในตนเองหรือการเห็นคุณค่าชีวิต หมายถึง การที่บุคคลรู้จักชีวิตของตนเอง เห็นความสำคัญของตนเองที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับความจริงแห่งชีวิต รู้เท่าทันความจริงแห่งชีวิต ทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อที่จะดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ในที่นี้หมายถึง การรับรู้ตนเอง ความรักต่อตนเอง ความพึงพอใจในความสามารถของตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง